

Ytterligare kvalitetsförstärkning

Arbetsgrupp föreslår kvalitetssäkrande reform av examensarbetena

Redan innan Högskoleverkets utvärdering av juristprogrammet blev klar hade Juridicum genomfört en stor reform av examensarbetena. Därefter har en särskild arbetsgrupp sett över utbildningen för att ytterligare förstärka kvaliteten.

– Det har funnits en kultur att göra så lite som möjligt under examensarbetet. Det är en kultur vi måste bryta. Det ska löna sig att vara ambitiös, säger professor Marie Sandström

I sin nationella utvärdering av juristutbildningarna som genomfördes under läsåret 2011/2012 fastslog Högskoleverket att utbildningen vid Stockholms universitet brister på två av åtta examensmål. Bedömningen gjordes huvudsakligen utifrån 24 examensarbeten examinerade under läsåret 2010/2011. (se Juridicum nr 3 2012). Senast den 4 september 2013 ska Stockholms universitet lämna in en redogörelse för hur den bristande kvaliteten på utbildningen ska åtgärdas. Dekanus Jonas Ebbesson har därför tillsatt en arbetsgrupp ledd av prodekanus Marie Sandström.

Redan den 1 juli 2011 genomfördes på grundval av en överenskommelse mellan de svenska lärosäten som ger juristprogrammet en omfattande reformering av examensarbetsordningen. Anledningen var den betygsinflation som har kommit att prägla examensarbetena vid samtliga lärosäten. Högskoleverkets bedömning avsåg alltså en ordning som inte längre gäller.

Överenskommelsen innebär bland annat att handledning och examination genomförs av olika lärare. Vidare ska varje student försvara sitt eget examensarbete och opponera på någon annans. Handledningen har ökat från fyra till sex undervisningstimmar och en särskild kursföreläsare har utsetts för examensarbeten. Sedan reformen infördes har också betygsdifferentieringen ökat.

Höstterminen 2012 infördes en ny studieordning som bland annat syftar till ökad progression i utbildningen och samverkan mellan kurserna i synnerhet avseende rättsvetenskaplig och juridisk metod samt skriftlig och muntlig färdighetsträning (se Juridicum nr 4 2011). Arbetsgruppen har tagit fram ett utkast på en plan för metod- och färdighetsträning.

Utöver redan genomförda reformer föreslår arbetsgruppen ytterligare förändringar för att förbättra kvaliteten på examensarbetena. Kursen i uppsatsskrivning görs obligatorisk och momenten av problemformulering samt träning i redogörelse för vetenskapliga, sociala och internationella aspekter på juridiska frågeställningar utvidgas. Dessutom bör ämnesspecifika kurser införas som obligatoriska moment inom ramen för examensarbetet vilka introducerar studenterna till områdets metodologiska och sakliga särdrag. Vidare föreslås att doktoranderna får handledarutbildning inom ramen för forskarutbildningen.

Arbetsgruppen föreslår vidare att studenterna ska ha godkänt på samtliga obligatoriska kurser innan de får påbörja sitt examensarbete,

Arbetsgruppen föreslår att en, helst, två större skrivuppgifter läggs in i det obligatoriska blocket på utbildningen. Arbetsgruppen leds av professor Marie Sandström (infälld).

att handledning ska ges vid minst tre tillfällen samt att handledarens rätt att ge dispens för obligatoriska moment avskaffas.

– Många studenter väntar med att läsa de utpräglade metod- och teorikurserna, allmän rättslära och rättshistoria, till efter examensarbetet. Det är mindre lyckat eftersom uppsatsen kräver avancerade kunskaper i rättsvetenskaplig metod och analys. Förkunskapskraven till allmän rättslära och rättshistoria är högt ställda. I princip måste man ha fullgjort tidigare grundkurser för att klara av teorikurserna och därför finns det inte någon anledning att undanta övriga grundkurser från förkunskapskraven till examensarbetena, särskilt inte som vi betonar vikten att följa studieplanen i det reformerade programmet eftersom det sker en progression i kurserna som kan vara svår att tillgodogöra sig om man läser dem i en annan ordning.

Jämfört med Lund och Uppsala har juriststudenterna i Stockholm relativt få omfattande skrivövningar före examensuppsatsen. Arbetsgruppen föreslår därför att en, helst två, större skrivuppgifter läggs in i det obligatoriska blocket. Viss handledning bör ingå. Studenter med språkliga problem måste också tidigare identifieras och få hjälp.

Arbetsgruppen konstaterar att det finns brister i återkopplingen av färdighetsträningen. Därför bör institutionen utveckla modeller för en välstrukturerad och likformig återkoppling.

– Vi kommer att utarbeta en ämnesövergripande mall för återkoppling som kan ske i anslutning till exempelvis processspel, genomförande av case, PM, och muntlig presentation. Diskussioner har förts om att höja lärarnas ersättning för återkoppling men sådana åtgärder kommer naturligtvis att åtföljas av motkrav på lärarnas insatser från institutionens sida.

På grund av en större arbetsmarknad och högre boendekostnader förvärvsarbetar studen-

terna i Stockholm i högre grad än på de andra studieorterna. Arbete vid sidan av studierna sker ofta på bekostnad av studierna. Inte bara närvaron utan även studentaktiviteten i utbildningen måste ökas.

– En metod är att lägga ett pass på förmiddagen där studenterna får i uppgift att göra en redovisning på ett senare pass samma dag. Då är det ingen idé för studenterna att åka hem eller till ett jobb, istället jobbar de med uppgiften under den mellanliggande tiden. Man kan också utforma en pedagogisk plan som tydligt anger vad studenterna bör ha tillgodogjort sig på ett visst stadium av ett kursmoment.

Examensarbeten med praktik uppskattas av både studenter och arbetsgivare. Endast Stockholm och Uppsala erbjuder den möjligheten. Emellertid bör det finnas ett tydligare samband mellan examensarbetet och praktiken enligt arbetsgruppen. Därför bör endast sådana praktikplatser där studenten kan påbörja sin utredning och analys godkännas. Vidare ska samma krav på omfång och kvalitet ställas på examensarbetet oavsett om det skrivs med eller utan praktik. Alternativet är att avskaffa möjligheten till praktik och göra praktiken till en egen kurs.

Marie Sandström menar att examensordningen har genomsyrats av en osund kultur.

– Den gamla examensordningen uppmuntade inte till förstklassiga insatser. Många studenter valde hellre att jobba extra än att ägna sig åt sitt examensarbete och därför har många uppsatsskrivare inte nått sin fulla potential. Bland lärarna har det funnits en uppfattning att AB ska vara normalbetyget. Lärarna hade därför inga möjligheter att belöna goda prestationer. Allt detta har vi ändrat på. Men för att vara säkra på att den nya kulturen har satt sig måste vi göra regelbundna stickprov. På så vis kan vi bevaka enhetligheten i bedömningen och kvaliteten i uppsatsarbetena.

Registrering 2013

Till vårterminen 2013 kan studenter på termin 2-7 på juristprogrammet registrera sig själva via Fastreg under registreringsveckan (14/1 - 18/1) på obligatoriska kurser.

Om du av någon av anledning inte kan självregistrera dig var god besök Studentexpeditionen för registrering.

Öppettider: Måndag 14/1 - torsdag 17/1 kl. 10-16 samt fredag 18/1 kl. 10-12.

Läs mer på webben under Aktuellt just nu - Registrering våren 2013.

Magisterprogram topprankat

Den ettåriga magisterutbildningen Master of International Arbitration Law rankades nyligen som bästa magisterprogrammet med inriktning mot skiljemannarätt av den internationella juridiska tidskriften Global Arbitration Review, GAR. Programmet erbjuder ett stipendium för kinesiska studenter. En av stipendiaterna är Di Wang från Peking.

Varför sökte du programmet?

– Under min tid som praktikant på olika advokatbyråer fick jag verkligen upp ögonen för skiljemannarätt. Några andra praktikanter hade läst programmet i Stockholm och en kompis rekommenderade mig att söka det. När möjligheten att söka stipendium dök upp tog jag det som ett tecken och sökte.

Varför är internationell skiljemannarätt så intressant?

– Det är en blandning av olika rättskulturer. Man jobbar med rättsfall från olika länder och varje fall skiljer sig från det förra.

Vad tycker du om programmet?

– Det är jättebra och jag kan varmt rekommendera det. Vi har haft många gästföreläsare och seminarier på olika advokatbyråer. Man får lära känna ledande praktiker på området som berättar vad som är på tapeten inom skiljemannarätt just nu. Föreläsningarna kombineras med rättegångsspel, vilket är ett mer aktivt sätt att lära sig eftersom det innebär att du ska lösa praktiska problem. Jag gillar kombinationen av handfasta praktiska övningar i rättegångsspelet med föreläsningarnas mer teoretiska perspektiv.

Något du vill tillägga?

– Jag tycker jättemycket om Stockholm och Sverige. Svenskar är väldigt vänliga och jordnära. Dessutom är de duktiga på engelska.

Kriminalteknologi i undervisningen

Apparat trollar fram raderade filer • IT-bevis allt vanligare i flera typer av rättsfall

Doktoranden Jonas Ekfeldt använder sig av IT-forensisk utrustning i sin forskning och undervisning. Samma typ av utrustning används av kriminaltekniker för att rekonstruera raderad data från till exempel mobiltelefoner.

– Mig veterligen är vi det enda juridiska lärosäte i Europa som har implementerat den här ansatsen i undervisningen, säger Jonas Ekfeldt.

Apparaten består av en liten plastdosa, en så kallad hub, kopplad till en dator innehållande speciell programvara i ena änden. I andra änden är hubben kopplad till en mobiltelefon, ett usb-minne eller en GPS. Vissa minneskort, till exempel SD-minnen som finns i många digitalkameror kan också kopplas till hubben. Som tillbehör finns ett set med kontakter som gör att apparaten kan kopplas till de flesta mobiltelefoner.

När vi raderar filer från våra datorer, mobiltelefoner och kameror försvinner de inte alltid för gott. Det som raderas är ofta inte innehållet i sig utan den del av ”innehållsförteckningen” i en dator som pekar på var just det innehållet ligger. Med hjälp av utrustningen kan raderade SMS, bilder, loggfiler och andra data återskapas och användas som teknisk bevisning inte bara i brottmål utan även i tvistemål, förvaltningsrättsliga mål och vid myndighetsutövning.

– Allt fler jurister får IT-bevis presenterade för sig, ofta i form av utskrifter från sådan här utrustning. Genom att studenterna redan under utbildningen får se hur utrustningen används kan de formulera relevanta frågor om bevisvärdet när de stöter på IT-bevis i arbetslivet: Hur har utskriften kommit till? Vem har utfört rekonstruktionen av data? Hur ifrågasätter man teknikens tillförlitlighet?

Utrustningen har hittills använts under Jonas Ekfeldts föreläsningar om IT-bevis på bland annat programmet Master of Law and Information Technology specialkurserna Förundersökning, Straffprocess och Experimentell immateriellrätt samt grundkursen i Rättsinformatik.

Det finns en mängd olika former av IT-bevis, exempelvis skärmdumpar (bild av en viss bildskärm vid ett givet tillfälle), chattar, e-post, google-sökningar, loggfiler (beskriver aktivitet på en dator eller en webbplats), MAC-adresser (till exempel ett nätverkskorts identitet), IP-adresser (avsändar- och mottagaradressen för en viss mängd information vid en viss tidpunkt) och masttömningar (data om telefontrafik som har skett i närheten av en bestämd mobilmast under en viss tidsperiod).

I Sverige finns ingen legaldefinition varken av IT-bevis eller elektroniska bevis. Det finns i en del andra länder men definitionerna skiljer sig åt.

– Den här oklarheten komplicerar tillvaron för jurister. En del av mitt avhandlingsarbete handlar just om att finna generiska och rättsligt hållbara definitioner av både elektroniska bevis och IT-bevis, säger Jonas Ekfeldt.

Exempel på vanligt förekommande så kallade IT-brott är dataintrång, upphovsrättsbrott, bedrägeribrott, förtal, olaga hot och ofredande. Men IT-bevis används inte bara vid IT-brott utan även vid andra brottstyper. Exempelvis har bilder på ett mordoffer som tagits med den tilltalades mobiltelefon använts som bevis.

Det finns även fall där IT-bevis har planterats i vilsedande syfte. I ett mål avseende skyddande av brottsling ska den tilltalade ha lånat sin kumpans mobiltelefon och skickat SMS från en plats, medan kumpanen begick brott på

Jonas Ekfeldt demonstrerar den IT-forensiska utrustningen för studenten Francisco de la Colina.

en helt annan plats, för att på så vis ge denne ett alibi. Masttömningen gav då vid handen att mobilen hade befunnit sig på ett annat ställe än där brottet begicks. Exemplet visar att masttömningsresultat inte alltid självständigt är ett tillräckligt bevis för var en misstänkt gärningsman har befunnit sig.

IT-bevis används även i civilmål. I en tvist begärde säljaren av en villa skadestånd av mäklaren som påstods felaktigt ha rubricerat fastigheten som ett radhus i en internetannons. Mäklaren kunde med hjälp av en skärmdump visa att den felaktiga rubriceringen endast hade legat ute en kortare tid innan den blev korrigerad. Något skadestånd tillerkändes därför inte säljaren.

I takt med att IT-bevis blir en allt vanligare bevisstyp ökar behovet av forskning och utbildning på området enligt Jonas Ekfeldt vars eget forskningsprojekt bland annat går ut på att identifiera och analysera felkällorna vid värdering av olika former av IT-bevis. Hur ska egentligen IT-bevisen värderas och vad är relevant att beakta?

– Vad det handlar om är att finna kriterier för att fastställa miniminivåer för en adekvat och rättssäker värdering av dessa bevisstyper, säger Jonas Ekfeldt.

Uppsats om sexuella övergrepp prisbelönad

Naalamiley Gångare Grede från Juridiska institutionen, Stockholms universitet, har tilldelats 1:a pris i Brottsoffermyndighetens uppsatstävling 2012 för sin uppsats ”Offrets (o)vilja – En kritisk diskursanalys om konstruktionen av kön, kropp och sexualitet i den rättsliga hanteringen av våldtäkt och sexuellt tvång.

Uppsatsen är en genusteoretisk diskursanalys av 16 domar i sexualbrottmål från tingsrätten, hovrätten och Högsta domstolen. Uppsatsförfattaren konstaterar att domarna genomsyras av vad hon kallar diskursen om aktivt motstånd. I denna diskurs framställs offrets kropp som öppen och gränslös i betydelsen att kroppen anses tillgänglig för utomstående, kända eller okända, till dess att offret själv avgränsar kroppen genom att göra motstånd.

Naalamiley Gångare Grede menar att diskursen går stick i stäv med lagstiftarens intentioner. Hon anför tre huvudförklaringar till varför det har blivit så.

För det första har det att göra med de straffprocessuella förutsättningarna. Om våldet eller effekten av våldet är begränsat uppkommer, i de fall då ansvar förnekas, stora bevisvärigheter. Särskilt om den tilltalade hävdar att samtycke förelåg. Att offret i fråga gjort motstånd är ett starkt bevis mot frivilligt sex. Det är därför inte

märkligt i sig att förekomsten av motstånd prövas. Men frånvaron av motstånd talar inte automatiskt för frivilligt samlag; senare tids forskning visar att offer för sexuellt våld – i många fall på grund av rädsla – inte förmår att agera över huvud taget.

För det andra påverkas diskursen av straffrättens egna förutsättningar med utgångspunkt i den fria individen. Idén om den fria individen förutsätter ett subjekt kompetent och motiverat nog att bevaka och handla i enlighet med sina egna intressen. Våldtäktsbrottet, så som det definieras, förutsätter i praktiken en individ som försöker avstyra försök till kränkning av den individuella friheten till exempel genom att göra motstånd. Hänsyn tas till att relationen mellan parterna redan i inledningen kan inbegripa element av könsmässig dominans och underordning.

– För det tredje tror jag att den här typen av mål präglas av våra personliga uppfattningar erfarenheter och fördomar. Det är svårt, även för en juridisk skolad person, att förhålla sig objektiv och risken är stor att man hamnar på ett gungfly av samhällsliga värderingar, säger Naalamiley Gångare Grede.

Vid prövningen av våldtäkt och sexuellt tvång har man som utgångspunkt att samtycke

friar från ansvar. Detta samtycke grundas på en slags normalitetsföreställning om sexualitet. I den rättsliga prövningen, där man laborerar med viljeuttryck, kommer samtyckesfrågan att relateras till allmänna erfarenhetssatser kring normalitet och rationalitet. I mål av detta slag är det ofrånkomligt att tolkningar av viljeuttryck också till viss del handlar om officiella och inofficiella stereotypa föreställningar om sexualitet och kön.

I domar med manliga målsäganden är diskursen om aktivt motstånd ännu mera framträdande, enligt Naalamiley Gångare Grede. Skillnaden kan förklaras med att det finns en föreställning om att män ska kunna försvara sig själva. Därför framställs gärningsmannen ofta som ovanligt stor, stark och farlig i förhållande till målsäganden.

– För att en man skulle kunna identifieras som ett offer frånhändes han i diskursen sin manlighet på ett sätt som gjorde honom könlös.

Naalamiley Gångare Grede har efter avslutad notarietjänstgöring nyligen påbörjat en anställning som hovrättsfiskal vid Svea hovrätt.

Priset bestod av ett diplom och ett stipendium om 15 000 kronor som utdelades av Brottsoffermyndighetens tf. generaldirektör Elisabeth Wikén vid en ceremoni på myndigheten den 28

september 2012. Naalamiley Gångare Gredes uppsatshandledare var Petter Asp, professor i straffrätt.

De tre bästa uppsatserna har publicerats i antologin Brottsoffer i fokus 2012. Andra pris gick till Matilda Bromarker vid akademien för juridik, psykologi och socialt arbete, Örebro universitet och tredje pris till Johan Melander Hagborg, psykologiska institutionen, Göteborgs universitet.

Ansvärlig utgivare: Staffan Westerlund, tel: 08-16 12 82 • fax: 08-15 89 35 • staffan.westerlund@juridicum.su.se

Besöksadress: Universitetsvägen 10 C, Frescati • Postadress: Stockholms universitet, Juridiska institutionen, 106 91 Stockholm
Bidrag publiceras i mån av plats.

Produktion: Staffan Westerlund

Foto och text: Staffan Westerlund om ej annat anges

Tryck: Alafaprint AB. Nyhetsbrevet Juridicum utkommer med tre nummer per termin.

Distribution: Nyhetsbrevet distribueras till cirka 500 företag, myndigheter och organisationer. Nyhetsbrevet kan hämtas på plan 3 och 4 i C-huset, Frescati och på Juridicums webbplats: www.juridicum.su.se.

Prenumeration: Kontakta redaktören för en kostnadsfri prenumeration.

Nyhets tips: Tas tacksamt emot av ansvarig utgivare.